بررسی علل عمده تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی های سرمایه ای از منظر مدیران،معاونین،ذی حسابان و کارشناسان فنی دستگاه های اجرایی استان فارس

سید عزت الله نظرپور*

چکیده

عدم پیشرفت طرح ها حاکی از وجود موانعی در مسیر اجرای آنها بوده که از نتایج آن عدم اتمام آنها در مدت زمان تعیین شده می باشد. بدیهی است تأخیر در اجرای طرح تملک دارائی های سرمایه ای و عدم النفع منبعث از آن تهدیداتی برای نظام اقتصادی ، سیاسی کشور به دنبال خواهد داشت. همچنین اجرای صحیح و به موقع طرح ها چشم انداز مطلوبتری در جهت اشتغال و تولید فرا روی کشور متصور خواهد کرد.

مطالعه حاضر به بررسی علل عمده تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی های سرمایه ای از منظر مدیران،معاونین،ذی حسابان و کارشناسان فنی دستگاه های اجرایی استان فارس می پردازد. روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش توصیفی – میدانی و نمونه آماری تحقیق ۱۶۸ نفر از مدیران،معاونین،ذی حسابان و کارشناسان فنی دستگاه های اجرایی استان فارس بوده است. داده ها از طریق پرسشنامه محقق ساخته برای شناسایی علل عمده مؤثر بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی های سرمایه ای جمعآوری شده است. تحلیل داده ها و فرضیه های این مطالعه نشان داده است که عامل نارسائی در تأمین اعتبار و منابع مالی بیشترین تأثیر و نارسائی در قوانین و مقررات کمترین تأثیر را در تأخیر در اجرای طرح ها دارند. این در حالی است که سه عامل وابستگی سیاسی، نظارت ناکارا و غیر اثربخش و سوء مدیریت و کوتاهی کارفرمایان از عامل نارسائی در تأمین اعتبار تأثیر کمتر و از عامل نارسائی در قوانین و مقررات تأثیر بیشتری در تأخیر در اجرای طرح ها دارند.

واژگان کلیدی: تأخیر، اعتبار طرح تملک دارائی سرمایه ای، طرح عمرانی، پروژه

* کارشناس ارشد مدیریت دولتی(گرایش مدیریت مالی) و سرحسابرس دیوان محاسبات استان فارس(نویسنده مسئول)
ali2507@gmail.com

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

مقدمه:

متعاقب رشد اقتصادی، شهرنشینی و توسعهٔ زیرساختها نیز رشد فزایندهای داشته است. توسعه زیرساختها در هر کشور جزء لاینفک برنامه های توسعه کشورها در قالب برنامه های بلند مدت ، میان مدت و کوتاه مدت میباشد. طرح های تملک دارائی های سرمایه ای دارای اهمیت و نقش بسزایی در وضعیت اقتصادی و اجتماعی و شرایط سیاسی یک جامعه می باشند. به گونه ای که از جمله شاخصهای اساسی رشد و توسعه یافتگی هر کشور تأسیسات زیربنایی است که ماحصل اجرای طرح های مذکور می باشد وبخش عمده ای از منابع را به خود اختصاص می دهند. انجام چنین طرح هایی و بهره برداری از آنها با حداقل موانع و مشکلات، موجب خدمت رسانی سریعتر و بهتر به مردم خواهد شد و بالطبع به طول انجامیدن آنها عدم آسایش و رفاه شهروندان را درپی خواهد داشت. اجرای موفق طرح های عمرانی(طرح تملک دارائی های سرمایه ای) منوط به ساماندهی مناسب و کار کارشناسی دقیق بوده تا این چنین طرح هایی توجیه اقتصادی داشته باشد.

بدیهی است عدم برنامه ریزی صحیح برای اجرای چنین طرح هایی موجب استفاده ناصحیح از منابع، عدم النفع ناشی از آن و در نتیجه تأخیر در زمان اجرای طرح های مزبور را به دنبال خواهد داشت.

طولانی شدن زمان اجرای طرح ها یک پدیدهٔ فراگیر در کشورهای دنیاست و در کشورهای در حال توسعه نمود بیشتری داشته و متعاقب آن اثرات اجتماعی ،سیاسی ،اقتصادی و فرهنگی را در پی داشته و در مجموع موجب نارضایتی عمومی خواهد شد.

شناسایی علل عمده تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی های سرمایه ای می تواند کمک شایانی به مدیران و مسئولین در رفع موانع موجود نموده و در صورت استفاده از این موارد در برنامه ریزیها زمینه تحقق اهداف طرح ها و بهره برداری زودهنگام از آنها را فراهم مینماید.

بیان مسئله:

منظور از طرح عمرانی (طرح تملک دارائی های سرمایه ای) مطابق قوانین موضوعه درکشور (قانون برنامه و بودجه مصوب سال ۱۳۵۱) مجموعه عملیات و خدمات مشخصی است که بر اساس مطالعات توجیهی فنی و اقتصادی یا اجتماعی که توسطدستگاه اجرایی انجام می‌شود طی مدت معین و با اعتبار معین برای تحقق بخشیدن به هدفهای برنامه عمرانی پنجساله به صورت سرمایه‌گذاری ثابت شامل هزینه های غیرثابت وابسته در دوره مطالعه و اجرا و یا مطالعات اجرا می‌گردد و تمام یا قسمتی از هزینه های اجرای آن از محل اعتبارات عمرانی‌تأمین می‌شود و به سه نوع انتفاعی و غیر انتفاعی و مطالعاتی تقسیم می‌گردد(قانون برنامه و بودجه، ۱۳۵۱).

اجرای پروژه های عمرانی از قبیل راه سازی، ساختمان سازی، آب و فاضلاب و غیره تاثیر فراوانی بر کیفیت زندگی، شرایط اجتماعی و اقتصادی جامعه دارد به همین علت هرچه زمان اتمام

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

آنهـا کوتـاه تر باشـد اثـرات مثبت ناشـی از انجام این پـروژه ها زودتر نمایان می شـود از طرفـی این پروژه هـا از لحـاظ مالـی حجـم زیـادی از بودجـه کشـور را بـه خود اختصـاص می دهند کـه بیانگر لـزوم انجام پـروژه هـای عمرانـی در کوتاهتریـن زمـان و با کمتریـن هزینه ممکن اسـت .در مورد یافتـن نقطه بهینه رابطـه هزینه-زمـان اجـرای پروژه های عمرانی و فشـرده کـردن زمان کار، تحقیقات زیـادی صورت گرفته امـا آنچـه در ایـن میـان بی نصیـب یا کم نصیب مانده اسـت بررسـی شـرایطی و عواقب حالتی اسـت که پـروژه بـا تاخیـر و در زمانی بسـیار طولانی تـراز زمانی بهینه به اتمام میرسـد و تاثیری که این مسـئله در هزینـه صرف شـده برای پـروژه برجای میگـذارد (چاغروندی و عادلـی،۱۳۹۰).

بررسـی پـروژه هـای عمرانـی دولت نشـان میدهد کـه حجم بـالای آنها بدون تناسـب بـا ظرفیتهای مختلـف موجـب تأخیر غیرمعقول دوره احداث گشـته و از این طریق هزینه هـای زیادی از حیث اقتصادی و اجتماعـی بـر کشـور تحمیل می شـود. در این وضعیت هزینـه های عمرانی به جای کمـک به بهره وری و رشـد، مانع آن و سـبب نارضایتی اجتماعی از دولت اسـت(توکلی، ۱۳۸۶).

عوامـل زیـادی بـرای تأخیر در پـروژه ها وجـود دارد. این تأخیـرات می تواند ناشـی از ضعف مدیریت، خلأهـای قانونی، نارسـایی اعتبار، ضعف برخی دسـتگاه هـای اجرایی، تهیه وتدارک زمیـن، وناتوانی برخی پیمانـکاران، مطالعـات اولیـه، ماشـین آلات وتـدارکات، مشـاور، عوامل اقتصادی باشـد. باتوجه بـه این که پروژههـای عمرانـی در نظـام اقتصـادی و بودجـه بنـدی کشـور از اهمیت بالایـی برخوردار اسـت و بخش عمـده ای از بودجـه کشـور را نیـز بـه خـود اختصـاص میدهـد، اما تأخیـر در اجـرای پروژه هـای عمرانی ضـرر و زیـان فراوانـی را بـه منابع ملـی وارد میکند.ایـن تأخیر نیز از وجود موانع و مشـکلات ریشـهای در اجـرای طـرح هـای بنیادی حکایت دارد و بازسـازی و توسـعه اقتصادی کشـور را به طور جـدی در معرض تهدیـد قـرار می دهـد. در صـورت اتمـام پـروژه در زمـان پیش بینی شـده یا بـا تأخیری کوتاه نسـبت به زمـان تعییـن شـده کـه بتـوان از آن صـرف نظر نمود تأثیـر زیـان آور عواملـی از جمله تورم کـه خود در بـازده، بهـرهوری و در نهایـت هزینـه پروژه اثر گذار اسـت بر پروژه کاهش یافته و در نتیجـه پروژه با هزینهٔ مشـخصی پایـان می‌یابد. هدف اصلی این تحقیق شناسـایی و بررسـی علـل عمده تأخیـر در اجرای طرح های تملک دارائی های سـرمایه ای از منظر مدیران ، معاونین، ذی حسـابان و کارشناسـان فنی دسـتگاه هـای اجرایی اسـتان فارس می باشـد.

پیشینه تحقیق

تحقیقات خارجی

آصـف و الحجـی در مطالعـه ای بـا عنـوان دلایـل تأخیـر در پـروژه هـای بـزرگ سـاختمانی کـه در کشـور عربسـتان سـعودی انجـام شـده اسـت، ۷۳ مورد علل تأخیـر در طی تحقیق شناسـایی نمـوده اند. علـل مشـخص شـده در ۹ گـروه ترکیـب یافته انـد. این تحقیـق میدانی شـامل ۲۳ نفر پیمانـکار، ۱۹نفر مشـاور و ۱۵نفـر کارفرمـا بـوده اسـت. آنان در تحقیق خـود بیان می دارند بسـیاری از علتها بیـن دو گروه

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

(کارفرمایـان و پیمانـکاران) مشـترک بودنـد از قبیل تأخیـر در پرداختهـا برابر پیشـرفت کار، برنامه ریزی و زمانبنـدی نامناسـب توسـط پیمانـکار، نظـارت و مدیریت ضعیف پروژه توسـط پیمانـکار، کمبود نیروی انسـانی و مشـکلات تأمیـن مالی از سـوی پیمانـکار. همه گروهها متفق القول هسـتند کـه این علل حائز کمتریـن درجه اهمیت هسـتند: تغییرات قوانین و مقررات دولتی، کنتـرل ترافیک و محدودیتهای محلی، تأثیـر فاکتورهـای اجتماعـی و فرهنگـی و حـوادث رخ داده در حین کار.(آصف و الحجـی،۲۰۰۴).

پیمانـکاران محلـی در برنامه ریـزی کارگاه، اجرا و کنترلها کفایت چندانـی ندارند. یک مدیریت کارگاه ضعیف منجر به تأخیرها در پاسـخگویی به پیشـآمدهایی اسـت که در کارگاه روی میدهند و بر پیشـرفت کل کار تأثیـرات منفـی بهجـا میگذارنـد. یک پیمانـکار که فاقد تجربهٔ کافی اسـت نمیتوانـد پروژهها را به خوبـی برنامـه ریـزی و مدیریـت نمایـد و این نقیصه می توانـد منجر به پیامدهـای زیانبار گـردد. کارهای سـاختمانی مسـتلزم مقادیر بسـیار بالایی از وجه نقد اسـت و اکثریت پیمانکاران برایشـان مشـکل اسـت کـه هزینـه های سـاختمانی سـنگین روزانـه را در صورت تأخیـر در پرداختها تحمل نمایند. پیشـرفت در کار میتوانـد بـه دلیـل دیرکرد در پرداختها توسـط کارفرما، بـه تأخیر افتد زیرا جریان نقدینگی نامناسـب برای پشـتیبانی از مخارج سـاخت وسـاز وجود دارد به ویژه برای پیمانکارانی که از لحاظ مالی وضعشـان مطلوب نیست.(سـیوان و سون،۲۰۰۶)

مبـارک و همـکاران در مطالعـه ای کـه در خصـوص علـل تأخیر در پروژه های سـاختمانی در کشـور مصـر از دیـدگاه پیمانـکاران، مشـاورین و مالـکان انجام داده انـد، ۷ مورد مصاحبهٔ تخصصی نیمه سـازمان یافته صورت داده تا مهمترین علتها را در صنعت سـاخت وسازکشـور مصر مشـخص سـازند. حاصل آنکه فهرسـتی از ۳۲ علـت بدسـت آمد که متعاقبـاً در معرض ارزیابی کمّی در یک نظرسـنجی پرسشـنامهای قرار گرفتند تا مهمترین علتهای تأخیر در پروژهها را شناسـایی و تأیید نماید. مهمترین علتهای شـناخته شـده بوسـیلهٔ نظرسـنجی که مبتنی بر نتایج کلی هستندعبارت بودند از: مشـکلات مالی توسط پیمانکار در حیـن سـاخت وسـاز، تأخیـر در پرداخت به پیمانکار توسـط کارفرمـا، تغییرات طرح توسـط کارفرما یا نماینـدهٔ او، پرداختهـای موردی(جزئـی)در حین انجام کار، عدم اسـتفاده از مدیریت تخصصی در سـاخت وسـاز. (مبارک و همکاران،۲۰۰۸)

در تحقیقـی بـا عنـوان تأخیـر و افزایش هزینه در پروژه های کلان سـاختمانی کشـور ویتنـام، هوی و همـکاران عوامـل مهمـی را مورد تجزیـه و تحلیل قـرار داده اند.**کندکاری و فقدان اضطـرار:** این فاکتور شـامل پرداخـت دیرهنـگام در قبـال کار تمـام شـده ، مدیریـت ضعیـف قرارداد، روشـهای سـاخت وسـاز نامناسـب و منسـوخ، شـرایط پیـش بینـی نشـده کارگاه می باشـد. **عـدم صلاحیت:** نظـارت و مدیریت ضعیـف پـروژه در ویتنـام یـک معضل جـدی اسـت و حاکی از ضعـف و ناتوانـی پیمانکاران اسـت. مرحلهٔ انتخـاب پیمانـکار بایـد با دقت و ملاحظهٔ بیشـتری همراه باشـد. **طرح:** عامل طرح به سـه متغیر وابسـته اسـت. شـامل: اشـتباهات در طـرح، تغییـرات در طـرح و کارهـای اضافـی. اشـتباهات در طرح یـا طراحی ضعیـف کـه ریشـه در عـدم صلاحیت طـراح دارد بـه کرّات اتفـاق میافتد. طـرح های غیرواقعـی منجر به لـزوم تغییرات میشـوند. (هوی و همـکاران،۲۰۰۸)

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

تامی و همکاران در پژوهشی با عنوان "علل تأخیر در صنعت ساختمانسازی در کشور لیبی" فهرستی از مهمترین عوامل مؤثر بر تأخیرها در پروژه های ساختمانی در شهر زنتان لیبی رتبه بندی نموده اند. این فهرست شامل ۴۲ مورد میباشد که بالاترین رتبه مربوط به عامل برنامه ریزی نامناسب و کمترین، مربوط به تعارضات نقشه و تعیین مختصات میباشد. در این میان، عوامل: فقدان ارتباط مؤثر، اشتباهات در طرح، کمبود تدارکات، تصمیم گیری کُند، مشکلات مالی، کمبود مصالح، مشکلت جریان نقدینگی در طول دورهٔ ساخت، افزایش کمیت ها، مدیریت پیمانکار، بوروکراسی اداری در سازمانهای کارفرمایان، ابلاغ برای کار اضافی، تغییرات در شرایط محل پروژه، تارخ توجه به پیشرفت و موضوعات مالی رتبه های دوم تا پانزدهم را به خود اختصاص داده اند. (تامی و همکاران،۲۰۰۹).

سینگ در تحقیقی تحت عنوان تأخیرها و افزایش هزینه ها در پروژه های زیرساختی، کاوشی در میزان آنها، علل آنها و چگونگی جبران و بهبود آنها در کشور هندوستان عوامل ذیل را در این موضوع مؤثر می داند.

عوامل طبیعی و فنی، که مطابق آن به دلیل محاسبه ناقص و عوامل طبیعی، زمان و هزینه لازم برای پروژه ممکن است بطورکلی متفاوت با برآوردهای اولیهٔ آنها باشند.

قصورات ناشی از قرارداد، سینک اشاره می کند که بعضی از افزایش هزینهها معلول چیزی است که ما آنرا نقص قرارداد می نامیم.

قصورات سازمانی یا نهادی، سینک اضافه می نماید پروژه های زیرساختی مجبورند با عواقب و پیامدهای ناشی از ناکامیهای سازمانی مواجه شوند. تساهل از ناحیهٔ یک بخش یا کوتاهی در انجام وظیفه از سوی تعداد کمی از مقامات می تواند کل پروژه را متوقف سازد (سینگ، ۲۰۰۹).

نتایج تحقیقی با عنوان علل تأخیر در پروژه های ساختمانی مؤسسه تأمین مدیریت ،انجام شده توسط عبدالعزیز و همکاران، علتهای مهم تأخیر در پروژه های مؤسسه مذکور را بدین شرح بیان می دارد. ۱-مشکلات نقدینگی و اعتباری بروزیافته توسط پیمانکاران. این مسئله به عنوان مهمترین علت تأخیر در پروژه های ساختمانی مؤسسه تأمین مدیریت میباشد. ۲- مدیریت ضعیف کارگاه توسط پیمانکار. ناتوانی در اداره نمودن و سرگرم کارهای معمولی روزمره در کنار سایر مشکلات بطور معناداری در ایجاد تأخیر نقش دارند. ۳-برنامه ریزی و زمانبندی ناکارآمد توسط پیمانکاران.(عبدالعزیز و همکاران،۲۰۱۰)

بن محمد در مطالعه ای با عنوان عوامل و تأثیر تأخیرها در پروژه های ساختمانی دولتی عوامل مؤثر در تأخیرات ساخت وساز را به چند بخش گروهبندی نموده است. در طبقهٔ تأخیرات مرتبط با پیمانکار، برنامه ریزی نامناسب پیمانکار، مدیریت ضعیف پروژه و مشکلات با خردهپیمانکاران، مشکلات مالی پیمانکار، کیفیت نامطلوب کار پیمانکار، تأخیر در تجهیز پروژه، اشتباه در برآورد هزینهها، عدم مطالعه فنی در زمان مناقصه و ... از جمله عوامل مؤثر در تأخیرات برشمرده شده است. در گروه تأخیرات مرتبط با کارفرما عوامل:دخالت کارفرما در عملیات ساخت وساز با صدور دستورات تغییر در

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

حین کار ، تصمیم گیری کند از ناحیهٔ کارفرما مؤثر شناخته شده اند. بن محمد در طبقهٔ تأخیرات مرتبط با مصالح به چند عامل از جمله تحویل دیرهنگام مصالح(تأخیر در تحویل)، کیفیت نامطلوب مصالح، کمبود مصالح، مشکلات مدیریت مصالح، تغییرات در انواع مصالح در حین کار، تخریب و ضایع نمودن مصالح موجود اشاره می نماید. (بن محمد ،۲۰۱۰)

آپولت و علی نتو در "کنکاشی در علل تأخیر و هدر رفتن هزینه در پروژه های ساختمانی بخش دولتی درکشور اوگاندا" بیان داشته اند پنج مورد از مهمترین علل تأخیرها در پروژه های عمرانی بدین شرح میباشند: تغییر نقشهٔ کار، پرداخت های توأم با تأخیر ،نظارت و کنترل ضعیف،هزینه بالای سرمایه ، عدم ثبات سیاسی امنیتی. (آپولت و علی نتو، ۲۰۱۰).

تحقیقات داخلی:

آقاقلیزاده خیاوی در مطالعه ای اقدام به "بررسی علل تأخیر در اجرای قراردادهای پیمانکاری ساخت و نصب" پرداخته است. حاصل تحقیق آن که بخش عمده ای از تاخیرات پروژه مربوط است به تغییراتی که در حین اجرای کار در مواجهه با مقتضیات فیزیکی پروژه ضرورت پیدا می کند و ناشی از محاسبات غیر دقیق و غیر واقع بینانه است. در صورتی که طراحی مهندسی پروژه به نحو مناسبی انجام گیرد موجب پیشگیری از بروز بسیاری از ایرادات در خلال کار شده و از بسیاری از تاخیرها جلوگیری می شود. بدیهی است که شروع اجرای پروژه وابسته به تامین نیازهای اولیه مهندسی است.(آقاقلیزاده خیاوی،۱۳۸۸).

نوری و فرجی در تحقیقی به بررسی عوامل تاخیر پروژه های عمرانی و ارائه الگویی جهت کاهش زمان تأخیر پرداختند. یافته های مطالعه موردی نشان داد که تأخیر در پرداخت صورت وضعیت های موقت و عدم پرداخت به موقع پیش پرداخت به پیمانکار(مشکلات مالی)، عدم تملک به موقع اراضی و افزایش مقادیر پروژه به ترتیب به عنوان مهمترین عوامل تاخیر پروژه های عمرانی محسوب می شوند . (نوری و فرجی،۱۳۸۸)

بر اساس نتایج حاصل از پژوهش موسوی و همکاران با عنوان بررسی کمی تأخیرات در پروژه های عمرانی ملی ، به طور کلی علل ایجاد کننده تأخیر پروژه های عمرانی ملی به نه گروه تقسیم میشوند که عبارتند از: تأخیر ناشی از مطالعه و امکان سنجی پروژه ها، تأخیر ناشی از شرایط زمین و محیط اجرای پروژه، مشکلات ایجاد شده توسط دستگاه اجرا کننده، تأخیر بوجود آمده توسط مشاور طراح، مشاور ناظر، پیمانکار، تأخیر ایجاد شده بدلیل مشکلات ماشین آلات و تدارکات، مشکلات تخصیص اعتبار و سایر مسائل که شامل کلیه عوامل ایجاد کننده تأخیر بجز گروههای ذکر شده میباشد. (موسوی و همکاران،۱۳۸۸)

نژادسبزی اقدام به بررسی و شناسایی عوامل موثر در تأخیر اجرایی پروژه سد مروک نموده است. نتیجه حاصل از تحقیق میدانی مبین آناستکه، بطور کلی، عوامل مشاور و پیمانکار به ترتیب بیشترین

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

تأثیـر را در تأخیـر پروژههـا داشـته و بعـد از آن به ترتیب عوامـل کار فرما و عوامل عمومـی قرار میگیرند. گرچـه عوامـل عمومی خود به تنهائـی اثر معنی داری بر تاخیر پروژهها نداشـته، اما سـایر عوامل(کارفرما، مشـاور، پیمانـکار) تحـت تاثیـر مؤلفههای عامـل عمومی شـکل گرفته و تاثیـر آنها بر زمانبنـدی پروژهها ناشـی از اثـر ایـن متغیرهـا خصوصاً عـدم ابـلا غ بـه موقـع تخصیـص نمایـان شدهاسـت، و عمـلاً تاثیر متغیرهـای عمومـی خـود را در عدم تعهـدات مالی کارفرما نشـان میدهد. (نژادسـبزی،۱۳۸۹)

مبتنـی بـر نتایج بدسـت آمـده از تحقیق اشـتهاردیان و همـکاران با عنوان بررسـی علـل تأخیر زمان اجـرای پـروژه هـای عمرانـی شـهری با توجه بـه عوامـل پـروژه ، عواملی چون: عـدم تامیـن بودجه کافی برای طرح در زمان مناسـب، عدم رفع معارضین(ترافیکی، ملکی، تاسیسـاتی،....) در زمان مناسـب، عدم قیمـت دهـی مناسـب پیمانکاران جهت برنده شـدن درمناقصـه، وجود پیمانـکاران دولتی یـا خصوصی و حمایـت عوامـل پـروژه از آنهـا در زمان مناقصـه و اجرا، ضعـف در منابع مالی پیمانکار، ضعـف در مدیریت اجرایـی پیمانـکار، طولانـی شـدن بروکراسـی اداری در نهادهـای دولتـی در خصوص معارضیـن مرتبط با پـروژه، ضعـف در قوانیـن و مقـررات مربوط بـه ارجاع کار بـه پیمانکاران، نبودن فهرسـت بهـای پایه برای کارهـای درون شـهری، دقت پائیـن در برآورد احجام، نداشـتن دید اجرایی و کارگاهـی طراحان، تاخیر در تهیـه نقشـه هایـی کـه در طول اجرا نیاز می باشـد، تاخیـر در تصمیم گیری به هنگام در مقاطع حسـاس و مـوارد ضـروری و ضعـف فنی بخشـهای طراحـی را میتوان به عنـوان دلایلی نام برد که دارای بیشـترین تأثیـر بر افزایش مدت اجرا میباشـند. (اشـتهاردیان و همـکاران،۱۳۸۹)

در مطالعـه ای تحـت عنـوان (بررسـی علـل تأخیـر در زمـان اجرای پـروژه هـای کرخه) انجام شـده توسـط حاجیونـد و همـکاران مهمتریـن عامـل مؤثر در میـزان تأخیر پـروژه های حوضهٔ کرخه ،مشـلات مالی(کمبـود اعتبـار و نقدینگـی و اختـلاف نظـر مالـی) بود و بـه ترتیب عوامـل معارضین ،ضعـف و عدم برنامـه ریـزی پیمانکار،ضعـف کارفرمـا و ضعـف و عـدم برنامـه ریـزی مشـاور در جایگاههـای بعـدی قرار دارندکـه تمامـی ایـن عوامـل در ارتبـاط مسـتقیم و مثبـت با میـزان تأخیر در اجـرای پروژه ها هسـتند.(حاجیوند و همـکاران،۱۳۸۹)

نتایـج حاصـل از مطالعـه ای با عنوان (شـناخت و بررسـی عوامل تأخیـر و افزایش هزینه هـا در انجام پـروژه هـای عمرانی و راهکارهای جلوگیری از وقوع آنها)توسـط عادلی و چاغروندی بیـان می دارد : در کل سـال هـای ۸۶ و ۸۷ و ۸۸ ، در پـروژه هـای اسـتانی ۶۶ درصـد از عوامل اجرایی تأخیر مربوط به دسـتگاه اجرایـی اسـت، ۴۲ درصـد مربوط به پیمانـکاران، ۲۰ درصد مشـاور طراح ،و در عوامـل اعتباری، تخصیص اعتبـار در توقـف ۶۳درصـد از پـروژه هـا موثر بـوده، اعتبار مصـوب ۲۶ درصـد، پرداختی خزانـه ۱۰ درصد و جـذب اعتبـار ۲ درصـد موثـر بـوده اند همچنین از میان عوامل محیطی نقش مشـکل تهیـه زمینی ۳۰ درصـد، مسـائل اجتماعـی ۶ درصـد بوده وکمبـود مصالح در تعطیلی هیـچ کدام از پروژه ها نقش نداشـته امـا نقش سـایر عوامـل محیطی در توقف پـروژه ها ۷۵ درصد میباشـد.(عادلی و چاغروندی،۱۳۹۰)

حقانـی و دیگـران در پژوهشـی اقدام به شناسـایی عوامـل تأخیر در پروژه های بـرق منطقهای تهران نمودنـد. نتایـج مطالعـه مذکـور را مـی تـوان به این صـورت بیان نمـود :در مرحلـه قبل از اجرا بیشـترین

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

تاخیرهـا بـه ترتیـب در مرحلـه مبادله قرارداد بـا پیمانکار، در مرحلـه تصدیق طراحـی و در مرحله مبادله قـرارداد بـا مشـاور صـورت پذیرفته اسـت. نتایج نشـان داده کـه در مرحله اجـرا و از بیـن ۳۱ دلیل تأخیر پـروژه هـا، مهمتریـن دلیل تأخیر عدم تامین بـه موقع منابع مالی بـرای پروژه و پـس از آن وجود معارض دلیل مهم تأخیر دانسـته شـده اسـت.(حقانی ودیگران،۱۳۹۰)

سؤال تحقیق:

بـا توجـه بـه تحقیقات قبلی و بررسـی های نظری و اسـتفاده از نظـرات کارشناسـان و صاحب نظران ۵ عامـل عمـده در ایجـاد تأخیـر در اجرای طرح های تملک دارائی های سـرمایه ای شناسـایی شـد که با اسـتفاده از پرسشـنامه عناصـر مرتبط با هر عامل شناسـایی و وزن و اهمیـت آن تعیین گردید.

سؤال محوری تحقیق به صورت زیر بیان می شود:

عوامل مؤثر بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی های سرمایه ای کدامند؟

- سؤالات فرعی تحقیق

۱- عوامل مرتبط با وابستگی های سیاسی کدامند؟

۲- عوامل مرتبط با سیستم نظارت ناکارا و غیراثربخش کدامند؟

۳- عوامل مرتبط با نارسایی در تأمین اعتبار و منابع مالی کدامند؟

۴- عوامل مرتبط با سوءمدیریت و کوتاهی کارفرمایان کدامند؟

۵- عوامل مرتبط با نارسایی در قوانین و مقررات کدامند؟

متدلوژی تحقیق:

روش تحقیق:

از بعـد هـدف ایـن تحقیق یک تحقیق کاربردی اسـت چرا که هدف آن بررسـی علل عمـده تأخیر در اجـرای طـرح های تملک دارائی‌های سـرمایه‌ای از منظر مدیران، معاونین، ذیحسـابان و کارشناسـان فنی دسـتگاه های اجرایی اسـتان فارس است.

از بعـد جمـع‌آوری اطلاعـات، ایـن تحقیـق یک تحقیق توصیفی غیرآزمایشـی اسـت چـرا که محقق امکان و حق کنترل و دسـت‌کاری اطلاعات را ندارد. این تحقیق از یک سـو یک تحقیق پیمایشـی اسـت چـرا کـه از طریـق مطالعـات میدانی به سـنجش نگرش افـراد مورد بررسـی دربـاره علل عمـده تأخیر در اجـرای طـرح هـا می‌پـردازد. از طـرف دیگـر چـون در نظر دارد بـه علل عمده تأخیـر در اجـرای این طرح ها دسـت یابـد یک تحقیق علـی- مقایسـه‌ای نیز بحسـاب می‌آید.

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

این پژوهش در سال ۱۳۹۱ در دستگاه های اجرایی استان فارس انجام گرفته است.

جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری این تحقیق کلیه مدیران کل،معاونین،ذی حسابان و کارشناسان فنی ادارات کل استان فارس می باشند که بالغ بر ۳۰۰ نفر به شرح جدول زیر بوده اند.

عنوان پاسخگویان	تعداد	درصد
مدیران	48	16
معاونین	92	31
ذی حسابان	45	15
کارشناسان فنی	115	38
جمع کل	300	۱۰۰

برای محاسبه حجم نمونه از فرمول کوکران به شرح زیر استفاده شد: که در آن : N کل جامعه آماری، n حجم نمونه ، t عد ثابت ۱/۹۶

$$n = \frac{t^2.p.q.N}{d^2(N-1)+t^2.p.q}$$

برای p و q عدد ۰/۵ در نظر گرفته شد چرا که در این حالت بیشترین حجم نمونه و کمترین خطا حادث می شود.

$$n = \frac{(1/96)^2 \times 0/5 \times 0/5 \times 300}{0/0025 \times 299 + (1/96)^2 \times 0/5 \times 0/5} = 168$$

باتوجه به احتمال عدم پاسخگویی برخی از افراد نمونه ۱۸۰ پرسشنامه توزیع شد که ۱۷۳ پرسشنامه عودت داده شد و مورد تحلیل قرار گرفت.

ابزار سنجش

ابزار سنجش این تحقیق پرسشنامه کتبی ساختمند می باشد که توسط محقق ساخته شده است . برای این منظور ابتدا با چند تن از افراد ذیصلاح و صاحب نظر در این زمینه مصاحبه به عمل آمد و ابعاد و شاخصهای موثر در تاخیردر اجرای طرح های تملک دارایی های سرمایه ای شناسایی شد. در این راستا با توجه به اینکه این تحقیق بخشی از یک تحقیق دانشگاهی بوده ضمن استفاده از نظرات و پیشنهادات اساتید راهنما و مشاور از برخی شاخص های مورد استفاده در پژوهشی مشابه با عنوان "بررسی عوامل مؤثر

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

بر تأخیر طرح های تملک دارائی های سرمایه ای از دیدگاه مدیران،معاونین و کارشناسان فنی دستگاه های اجرایی استان کهگیلویه و بویراحمد" تهیه شده توسط آقای علمداری (علمداری،محمد،۱۳۸۵) نیز استفاده گردید.شاخصهای شناسایی شده بصورت ۴۴ گویه طیف لیکرت ۵ گزینه ای تنظیم گردید که از گویه های مذکور۸ گویه برای سنجش بعد وابستگی سیاسی،۵ گویه برای سنجش بعد سیستم نظارت ناکارا و غیر اثربخش، ۱۲ گویه برای سنجش بعد نارسائی در تأمین اعتبار و منابع مالی، ۹ گویه برای سنجش بعد سوء مدیریت و کوتاهی کافرمایانو ۱۰گویه برای سنجش بعد نارسائی در قوانین و مقررات می باشند.

روایی ابزار سنجش

در این تحقیق برای تعیین روایی با اعتبار از آزمون تحلیل ماده[1] استفاده شده است. آزمون تحلیل ماده بر این فرض استوار است که آزمون کلی (جمع نمره طیف) موضوع مورد بررسی را می‌سنجد. در صورتیکه هر یک از گویه‌ها رابطه معنی‌دار با جمع نمره طیف داشته باشد آن گویه نیز موضوع مورد بررسی را می سنجد .امااگر گویه ای رابطه معنی دار با جمع نمره طیف نداشته باشد آن گویه موضوع مورد بررسی را نمی‌سنجد و باید حذف شود.

نتایج حاصل از این آزمون نشان می‌دهد که کلیه گویه‌ها رابطه قوی و معنی‌دار با جمع نمره طیف داشته و نیازی به حذف گویه‌ای نیست این نتیجه نشانگر روایی بالای طیف است. قبل از توزیع بین نمونه انتخابی ، به صورت محدود در اختیار صاحب نظران و تعداد محدودی از افراد نمونه قرار گرفت تا ایرادات احتمالی برطرف و سپس در اختیار پرسش شوندگان قرار گرفت.

پایایی ابزار سنجش

برای بررسی پایایی طیف‌های مورد استفاده از ضرائب آلفای کرنباخ استفاده شده است. نتایج حاصل از این آزمون نشان می‌دهد که ضرائب آلفای کرنباخ حاصل از حداقل ۰/۷۱ (نارسائی در تأمین اعتبارات و منابع مالی) تا ۰/۸۶۵ (وابستگی سیاسی) در نوسان می‌باشد که همگی در حد بالا و قابل قبولی هستند بنابراین طیف‌های مورد استفاده از پایایی لازم نیز برخوردارند.

جدول۱: ضرایب آلفای کرنباخ از آزمون پایایی

عامل	ضریب آلفای کرنباخ
وابستگی سیاسی	865/0
سیستم نظارت ناکارا و غیر اثربخشی	711/0
نارسائی در تأمین اعتبارات و منابع مالی	71/0
سوء مدیریت و کوتاهی کارفرمایان	75/0
نارسائی در قوانین و مقررات	78/0

1- Item analysis

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

تجزیه و تحلیل داده ها:

بررسی توزیع جنسی پاسخگویان نشان می‌دهد که ۸۷/۹ درصد آنها مرد و ۱۱ درصد آنها زن می‌باشند. این در حالی است که ۱/۱ درصد به جنسبت خود اشاره نکرده اند.

جدول۲: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنس

جنس	تعداد	درصد
مرد	۱۵۲	۹/۸۷
زن	۱۹	۱۱
بی‌جواب	۲	۱/۱
جمع	**۱۷۳**	**۱۰۰**

جدول۳: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن

سن	تعداد	درصد
کمتر از ۲۵ سال	۱	۶/۰
۲۹-۲۵	۴	۳/۲
۳۴-۳۰	۱۴	۱/۸
۳۹-۳۵	۳۳	۱/۱۹
۴۴-۴۰	۴۵	۲۶
۴۹-۴۵	۴۱	۶/۲۳
۵۴-۵۰	۱۵	۷/۸
۵۵ سال و بیشتر	۱۵	۷/۸
بی جواب	۵	۹/۲
جمع	۱۷۳	۱۰۰

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

جدول۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سطح تحصیلات

سطح تحصیلات	تعداد	درصد
دیپلم	۲	۲/۱
فوق دیپلم	۲۸	۲/۱۶
لیساسنس	۱۰۱	۴/۵۸
فوق لیسانس	۲۸	۲/۱۶
دکترا	۳	۷/۱
بی‌جواب	۱۱	۳/۶
جمع	**۱۷۳**	**۱۰۰**

جدول۵: توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب سابقه خدمت

سابقه خدمت	تعداد	درصد
۵-۱	۵	۹/۲
۱۰-۶	۱۵	۷/۸
۱۵-۱۱	۳۵	۳/۲۰
۲۰-۱۶	۳۱	۹/۱۷
۲۵-۲۱	۳۰	۳/۱۷
۳۰-۲۶	۴۸	۷/۲۷
بی‌جواب	۹	۲/۵
جمع	**۱۷۳**	**۱۰۰**

بررسی نگرش پاسخگویان درباره علل عمده تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای:

همانگونه که در مبانی نظری اشاره شد. علل عمده تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای در ۵ بعد: وابستگی‌های سیاسی، نظارت ناکارا و غیر اثربخش، نارسائی در تأمین اعتبارات و منابع مالی، نارسایی در قوانین و مقررات و سوء مدیریت و کوتاهی کارفرمایان می باشد که این بخش از گزارش به بررسی نگرش پاسخگویان درباره این ابعاد اختصاص دارد.

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

بررسی نگرش پاسخگویان درباره تأثیر وابستگی های سیاسی در تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای

بررسی نگرش پاسخگویان درباره تأثیر وابستگی های سیاسی بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای نشان می‌دهد که از نظر آنان این عامل تأثیر زیادی بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای دارد بطوری که ۷۸/۶ درصد آنها معتقدند که "بکارگیری مدیران کم تجر به در مناطق محروم در حد زیاد و خیلی زیاد باعث این مسئله شده است. همچنین ۶۹/۹ درصد نیز معتقدند که " تمایلات نمایندگان مجلس شورای اسلامی و مدیران دستگاه های اجرایی" در حد زیاد و خیلی زیاد باعث تأخیر در اجرای این پروژه‌ها شده است. وجود مشکلات و معضلات اجتماعی از دیگر عوامل است که ۶۸/۸ درصد از افراد مورد بررسی معتقدنددر حد زیاد و خیلی زیاد باعث تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌ها ی سرمایه‌ای می‌گردد. همانگونه که در جدول ۶ مشاهده می‌گردد میانگین نمره گویه‌های این بعد از حداقل ۳/۴۵ تا حداکثر ۴/۰۷ در نوسان است که همگی در حد نسبتاً زیاد و زیاد می‌باشند.

جدول۶: نگرش پاسخگویان درباره گویه‌های بعد تأثیر وابستگی سیاسی

گویه	کم و خیلی کم		متوسط		زیاد و خیلی زیاد		بی‌جواب		میانگین
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
بکارگماردن مدیران کم تجربه در مناطق محروم تا چه حد بر تأخیر دراجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۵	۹/۲	۳۲	۵/۱۸	۱۳۶	۶/۷۸	-	-	۰۷/۴
وجود مشکلات و معضلات اجتماعی در پروژه ها تا چه میزان بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۱۴	۱/۸	۴۰	۱/۲۳	۱۱۹	۸/۶۸	-	-	۸۸/۳
گرایش سیاسی مدیران تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۲۶	۱۵	۴۷	۲/۲۷	۹۹	۲/۵۷	۱	۶/۰	۶۷/۳
تعامل نمایندگان مجلس شورای اسلامی و مدیران دستگاه های اجرایی تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۸	۶/۴	۴۳	۹/۲۴	۱۲۱	۹/۶۹	۱	۶/۰	۹۷/۳
گروههای ذی نفوذتا چه میزان بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشند	۱۹	۱۱	۶۱	۲/۳۵	۹۲	۲/۵۳	۱	۶/۰	۶۱/۳

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

احتمال بروز نتایج ناخواسته سیاسی (ریسک سیاسی) تا چه میزان برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۳۳	۱/۱۹	۵۳	۶/۳۰	۸۶	۷/۴۹	۱	۶/۰	۴۷/۳
عدم هماهنگی محیط سیاسی و اجتماعی فی مابین مدیران دستگاه های اجرایی تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۲۴	۹/۱۳	۶۲	۷/۳۵	۸۲	۷/۴۹	۱	۶/۰	۴۹/۳
گروه‌های فشار تا چه حد برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشند	۳۱	۹/۱۷	۵۹	۱/۳۴		۴/۴۷	۱	۶/۰	۴۵/۳

با توجه به اینکه بعد تأثیر وابستگی های سیاسی بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای توسط ۸ گویه سنجیده شده است و هر گویه از حداقل نمره ۱ (خیلی کم) تا ۵ (خیلی زیاد) را به خود اختصاص می‌دهد لذا نمره پاسخگویان از این بعد می‌تواند از ۸ (کمترین تأثیر) تا ۴۰ (بیشترین تأثیر) در نوسان باشد. نتایج حاصل نشان می‌دهد که نمره پاسخگویان از این بعد از ۱۴ تا ۴۰ در نوسان می‌باشد. میانگین نمره پاسخگویان از این بعد ۲۹/۶ است که بیش از میانگین نمره طیف یعنی ۲۴ (۸×۳) می‌باشد. بر این اساس از نظر افراد مورد بررسی تأثیر عامل وابستگی سیاسی بر تأخیر در اجرای طرح های مذکور زیاد است. نتایج حاصل از آزمون کالموگروف " اسمیرنوف نشان می‌دهد که میزان " بدست آمده از این آزمون ۱/۰۶ است که معنی‌دار نیست و نشانگر توزیع نرمال داده هاست (جدول ۷).

جدول۷: حداقل، حداکثر، میانگین و انحراف معیار نمره پاسخگویان ازطیف تأثیر وابستگی سیاسی بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای

شاخص	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	میزان z	سطح معنی‌داری
مقدار	۱۴	۴۰	۶/۲۹	۷/۵	۰۶/۱	۲۱/۰

بررسی نگرش پاسخگویان درباره تأثیر سیستم نظارت ناکارا و غیر اثربخش بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای

نتایج حاکی از آن است که از نظر افراد مورد بررسی سیستم نظارتی ناکارا و غیر اثربخش تأثیر زیادی بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای دارد. بطوری که ۷۹/۶ درصد آنها معتقدند که ضعف مهندسین ناظر در نظارت براینگونه طرح ها تأثیر زیادی و خیلی زیادی بر تأخیر در اجرای آنها دارد. همچنین

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

۷۰/۵ درصد نیز معتقدند که عدم حضور مستمر ناظرین در محل کارگاه در حد زیاد و خیلی زیاد باعث تأخیر در اجرای طرح ها شده است.

همانطور که در جدول ۸ مشاهده می‌گردد و میانگین نمره گویه‌های طیف از حداقل ۳/۵۴ تا حداکثر ۴/۰۷ در نوسان است که همگی در حد نسبتاً زیاد و زیاد می‌باشد.

جدول۸: نگرش پاسخگویان درباره گویه‌های تأثیر سیستم نظارت ناکارا و غیر اثربخش بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای

گویه	کم و خیلی کم		متوسط		زیاد- خیلی زیاد		بی جواب		میانگین
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
ضعف دستگاه های نظارتی در نظارت بر اجرای پروژه‌ها و طرح های تملک تا چه حد بر تأخیردر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۱۷	۸/۹	۵۸	۵/۳۳	۹۸	۷/۵۶	-	-	۶۱/۳
عدم همکاری مناسب دستگاه های اجرایی با دستگاه های نظارتی تا چه حد برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد)	۲۵	۵/۱۴	۵۸	۵/۳۳	۹۰	۵۲	-	-	۵۴/۳
ضعف مهندسین ناظر در نظارت بر طرح ها و پروژه‌ها تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۱۲	۸/۶	۲۴	۹/۱۳	۱۳۶	۶/۷۹	۱	۶/۰	۰۷/۴
عدم حضور مستمر ناظرین در محل کارگاه تا چه حد می‌تواند بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۱۴	۱/۸	۳۶	۸/۲۰	۱۲۲	۵/۷۰	۱	۶/۰	۸۳/۳
عدم وجود سیستم دقیق جرائم و تشویقات تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۲۶	۱۵	۵۰	۹/۲۸	۹۶	۵/۵۵	۱	۶/۰	۵۷/۳

با توجه به اینکه بعد تأثیر سیستم نظارت ناکارا و غیر اثربخش بر تأخیر در اجرای طرح ها تملک دارائی‌های

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

سرمایه‌ای توسط ۵ گویه سنجیده شده است لذا نمره پاسخگویان از این بعد می‌تواند از ۵ (کمترین تأثیر) تا ۲۵ (بیشترین تأثیر) در نوسان باشد. نتایج حاکی از آن است که نمره پاسخگویان از این بعد از ۷ تا ۲۵ در نوسان بوده است. میانگین نمره پاسخگویان از این بعد ۱۸/۶ است که بیش از میانگن نمره طیف یعنی ۱۵ است بنابراین از نظر پاسخگویان این بعد نیز تأثیر نسبتاً زیادی بر تأخیر در اجرای طرح ها و پروژه‌ها دارد. میزان " بدست آمده از آزمون کالموگروف " اسمیرنوف ۱/۳ است که معنی‌دار نیست و نشانگر توزیع نرمال داده هاست.(جدول ۹)

جدول۹: حداقل ، حداکثر، میانگین و انحراف معیار نمره پاسخگویان از طیف تأثیر سیستم نظارت ناکارا و غیر اثربخش بر تأخیر در اجرای طرح ها و پروژه‌ها

شاخص	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	میزان Z	سطح معنی‌داری sig
مقدار	۷	۲۵	۶/۱۸	۴۷/۳	۳/۱	۲۱/۰

بررسی نگرش پاسخگویان نسبت به تأثیر نارسائی در تأمین اعتبارات و منابع مالی بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای

سنجش نگرش پاسخگویان درباره تأثیر نارسائی در تأمین اعتبارات و منابع مالی بر تأخیر در اجرای طرح ها توسط ۱۲ گویه سنجیده شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که از نظر افراد مورد بررسی این بعد از علل تأخیر تأثیر زیادی بر تأخیر در اجرای طرح ها دارد. بطوری که ۹۵/۴ درصد آنها عدم نقدینگی اعتبارات طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای در حد زیاد و خیلی زیاد موجب تأخیر در اجرای این طرح ها می‌گردد. همچنین ۹۶/۵ درصد آنها معتقدند که عدم تخصیص به موقع اعتبارات در حد زیاد و خیلی زیاد باعث تأخیر در اجرای طرح ها می‌گردد و ۸۹/۶ درصد نیز گرانی مصالح، ماشین آلات و ... نسبت به اعتبارات پیش بینی شده در حد زیاد و خیلی زیاد باعث تأخیر زیاد در اجرای طرح ها می‌گردد.

عدم تخصیص اعتبارات کافی و همچنین عدم اختصاص اعتبار برای اجرای برخی از طرح ها در سال های بعد از دیگر عواملی هستند که پاسخگویان معتقدند تأثیر زیادی بر تأخیر در اجرای طرح ها دارد.

همانگونه که در جدول ۱۰ مشاهده می‌گردد میانگین نمره ۷ گویه از ۱۲ گویه‌این طیف بیش از ۴ است این در حالی است که تنها میانگین یک گویه کمتر از ۳ می‌باشد (۲/۹۱).

جدول۱۰: نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های بعدتأثیر نارسائی در تأمین اعتبارات و منابع مالی بر تأخیر در

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه داری

گویه	کم و خیلی کم		متوسط		زیاد- خیلی زیاد		بی جواب		میانگین
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
عدم نقدینگی اعتبارات طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	-	-	۸	۶/۴	۱۶۵	۴/۹۵	-	-	۵۱/۴
عدم تخصیص به موقع اعتبارات تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۲	۲/۱	۴	۳/۲	۱۶۷	۵/۹۶	-	-	۴۴/۴
کثرت پروژه‌ها و طرح ها خرد کردن اعتبارات بین پروژه‌ها و طرح های مختلف تا چه حد برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۱۴	۱/۸	۴۳	۹/۲۴	۱۱۶	۱/۶۷	-	-	۷۹/۳
استفاده از اعتبارات تملک دارائی‌های سرمایه‌ای جهت بر طرف نمودن مشکلات دستگاه های اجرایی تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۲۱	۲/۱۲	۴۴	۴/۲۵	۱۰۸	۴/۶۲	-	-	۶۹/۳
عدم توجه به شرایط آب و هوایی مناطق مختلف کشور در خصوص تخصیص و وجوه پرداختی به دستگاه های اجرائی تا چه حدبر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۱۴	۱/۸	۴۲	۳/۲۴	۱۱۷	۶/۶۷	-	-	۸۶/۳
تغییر مداوم منابع اعتباری برخی از طرح ها و پروژه‌ها توسط شورای برنامه ریزی و سازمان مدیریت تا چه حد برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۳۳	۱/۱۹	۵۹	۱/۳۴	۸۱	۴۶	-	-	۳۶/۳
هزینه نمودن بخشی از اعتبار طرح های تملک به صورت خارج از شمول تا چه حد برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۵۷	۹/۳۲	۶۷	۷/۳۸	۴۹	۴/۲۸	-	-	۹۱/۲

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

ضعف پیمانکاران از جهت مسائل مالی و تجهیزات و دانش فنی تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۴	۳/۲	۱۱	۳/۶	۱۵۷	۸/۹۰	۱	۶/۰	۳۳/۴
عدم وجود پیش بینی و برآورد صحیح اعتبار جهت طرح ها و پروژه‌ها توسط دستگاه های اجرائی تا چه حد برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۵	۹/۲	۲۲	۷/۱۲	۱۴۵	۸/۸۳	۱	۶/۰	۲۳/۴
عدم اختصاص اعتبار برای بعضی از پروژه‌ها و طرح ها در سال های بعد تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۲	۲/۱	۱۶	۲/۹	۱۵۴	۸۵	۱	۶/۰	۳/۴
عدم تخصیص اعتبار کافی جهت طرح ها و پروژه‌ها توسط شورای برنامه ریزی تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۲	۲/۱	۱۸	۴/۱۰	۱۵۲	۸/۸۷	۱	۶/۰	۳۲/۴
گرانی مصالح ، ماشین آلات و وسایل مورد نیاز طرح ها بیش از مبلغ پیش بینی شده با توجه به تورم موجود در جامعه تا چه حد برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۳	۷/۱	۱۴	۱/۸	۱۵۵	۶/۸۹	۱	۶/۰	۴۵/۴

با توجه به اینکه طیف تأثیر نارسائی ها در تأمین اعتبارات بر تأخیر در اجرای طرح ها توسط ۱۲ گویه سنجیده شده است، نمره پاسخگویان می‌تواند از ۱۲ (کمترین تأثیر) تا ۶۰ (بیشترین تأثیر) در نوسان باشد. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که نمره پاسخگویان از این بعد از ۳۴ تا ۶۰ د ر نوسان می‌باشد. میانگین نمره پاسخگویان از این بعد ۴۸/۲ است که در حد تأثیر زیاد است. میزان - بدست آمده از آزمون کالموگروف- اسمیرنوف ۱/۰۴ است که معنی‌دار نمی‌باشد که دلالت بر توزیع نرمال داده ها دارد. جدول ۱۱ نشانگر این نتایج است.

جدول۱۱: حداقل، حداکثر، میانگین و انحراف معیار نمره پاسخگویان از طیف تأثیر نارسائی ها در تأمین اعتبار بر تأخیر در اجرای طرح ها

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

شاخص	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	میزان Z	سطح معنی‌داری sig
مقدار	۳۴	۶۰	۲/۴۸	۹۶/۴	۰۴/۱	۲۳/۰

بررسی نگرش پاسخگویان درباره تأثیر سوء مدیریت و کوتاهی کارفرمایان بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی های سرمایه داری

از دیگر عوامل تأثیرگذار بر تأخیر در اجرای طرح ها، سوء مدیریت و کوتاهی کارفرمایان است که توسط ۹ گویه سنجیده شده است. بررسی نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های مذکور نشان می‌دهد که آنها این عامل را نیز در حد نسبتاً زیادی بر تأخیر در اجرای طرح ها مؤثر می دانند بطوری که ۷۸ درصد انها معتقدند که ضعف مطالعات اولیه در حد زیاد و خیلی زیاد بر تأخیر اجرای پروژه‌ها مؤثر می باشد و ۹۲/۴ درصد نیز معتقدند که مشکلات ناشی از افزایش تورم و نبود ثبات اقتصادی در جامعه در حد زیاد و خیلی زیاد باعث تأخیر در اجرای طرح ها می‌گردد و ۷۱/۱ درصد نیز معتقدند که پایین بودن توان فنی و تخصصی دستگاه های اجرایی در حد زیاد و خیلی زیاد باعث تأخیر در اجرای طرح ها می‌گردد. همانگونه که در جدول ۱۲ مشاهده می‌گردد میانگین گویه‌ها از ۳/۲۸ تا ۴/۵۹ در نوسان می‌باشد که همگی در حد نسبتاً زیاد و زیاد می‌باشد.

جدول۱۲: نگرش پاسخگویان درباره گویه های تأثیر سوء مدیریت و کوتاهی کارفرما بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی های سرمایه ای

گویه	کم و خیلی کم		متوسط		زیاد- خیلی زیاد		بی جواب		میانگین
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
پایین بودن توان فنی و تخصصی دستگاه های اجرایی تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۱۰	۸/۵	۴۰	۱/۲۳	۱۲۳	۱/۷۱	-	-	۸۸/۳
عدم آشنایی دستگاه های اجرایی به قوانین و مقررات تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۱۳	۵/۷	۶۹	۹/۳۹	۹۱	۶/۵۲	-	-	۵۸/۳

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

ضعف مطالعات اولیه طرح ها تا چه حدبرتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۷	۴	۳۱	۱۸	۱۳۵	۷۸	–	–	۰۷/۴
عدم انتخاب درست و صحیح مکان یابی پروژه‌ها تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۱۳	۵/۷	۴۴	۴/۲۵	۱۱۶	۱/۶۷	–	–	۸۴/۳
عدم توجه به اولویت بندی طرح ها تا چه میزان بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۱۱	۴/۶	۶۶	۲/۳۸	۹۶	۵/۵۵	–	–	۶۴/۳
عدم اجرای مهندسی ارزش توسط دستگاه های اجرایی پروژه‌ها تا چه میزان برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۲۰	۵/۱۱	۷۰	۵/۴۰	۸۳	۴۸	–	–	۴۹/۳
استفاده از روشهای سنتی جهت اجرای طرح ها تا چه حد برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۱۵	۷/۸	۴۶	۶/۲۶	۱۱۲	۷/۶۴	–	–	۷۲/۳
عدم واگذاری بخشی از طرح ها به بخش خصوصی تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۴۰	۱/۲۳	۵۶	۴/۳۲	۷۰	۵/۴۴	–	–	۲۸/۳
مشکلات ناشی از افزایش تورم و نبود ثبات اقتصادی در جامعه تا چه حد برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۲	۲/۱	۱۰	۸/۵	۱۶۰	۴/۹۲	۱	۶/۰	۵۹/۴

با توجه به اینکه تأثیر سوء مدیریت و کوتاهی کارفرما بر تأخیر در اجرای طرح ها توسط ۹ گویه سنجیده شده است، نمره پاسخگویان از این نظر می‌تواند از ۹ (کمترین تأثیر) تا ۴۵ (بیشترین تأثیر) در نوسان باشد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که نمره آنها از این بعد از ۲۲ تا ۴۵ در نوسان می باشد. میانگین نمره آنها از این بعد ۳۴/۱ است که بیش از حد متوسط نمره طیف یعنی ۲۷ می‌باشد بنابراین از نظر پاسخگویان تأثیر این

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

مسئله بر تأخیر در اجرای طرح ها نسبتاً زیاد است میزان - بدست امده از آزمون کالموگروف اسمیرنوف ۰/۷۷ است که معنی‌دار نبود و نشانگر توزیع نرمال داده دارد.

جدول۱۳: حداقل ، حداکثر ، میانگین و انحراف معیار نمره پاسخگویان از بعد تأثیر سوء مدیریت بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی های سرمایه ای

شاخص	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	میزان Z	سطح معنی‌داری sig
مقدار	۲۲	۴۵	۱/۳۴	۵۶/۴	۷۷/۰	۵۹/۰

بررسی نگرش پاسخگویان درباره تأثیر نارسائی در قوانین و مقررات بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای

آخرین بعد تأثیرگذار بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای، نارسائی قوانین و مقررات است که توسط ۱۰ گویه سنجیده شده است. بررسی نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های مذکور نشان می‌دهد که از نظر آنها این عامل نیز تأثیر زیادی بر تأخیر در اجرای طرح ها دارد. بطوری که ۸۳/۸ درصد انها معتقدند که واگذاری برخی طرح ها به دستگاه هایی که توان اجرای آنرا ندارند در حد زیاد و خیلی زیاد بر تأخیر در اجرای طرح ها تأثیر دارد. همچنین ۷۸/۶ درصد آنها معتقدند که عدم مبادله موافقتنامه در قوانین و مقررات در حد زیاد و خیلی زیاد باعث تأخیر در اجرای پروژه‌ها می‌گردد.

همانگونه که درجدول ۱۴ مشاهده می‌گردد، میانگین نمره پاسخگویان در گویه‌ها این عامل از ۳/۰۲ تا ۴/۲۲ در نوسان می‌باشد که میانگین نمره ۶ گویه کمتر از ۳/۵ است.

جدول۱۴: نگرش پاسخگویان نسبت به گویه‌های نارسائی در قوانین و مقررات بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی های سرمایه ای

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

گویه	کم و خیلی کم		متوسط		زیاد- خیلی زیاد		بی جواب		میانگین
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
عدم مبادله موافقتنامه در زمان مقرر قانونی تا چه حد بر میزان برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۶	۵/۳	۳۱	۹/۱۷	۱۳۶	۶/۷۸	-	-	۰۶/۴
تغییر مداوم در قوانین و مقررات مربوط به طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۲۴	۹/۱۳	۵۹	۱/۳۴	۹۰	۵۲	-	-	۵۱/۳
عدم شفافیت برخی از قوانین و مقررات مربوط به طرح ها تا چه حد برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۳۱	۹/۱۷	۶۲	۹/۳۵	۸۰	۲/۴۶	-	-	۲۲/۳
عدم انتخاب درست و صحیح مکان یابی پروژه‌ها تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۴۶	۶/۲۶	۶۸	۳/۳۹	۵۹	۱/۳۴	-	-	۰۸/۳
اجرا کردن طرح ها به صورت امانی تا چه میزان بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۵۱	۵/۲۹	۶۸	۳/۳۹	۵۴	۲/۳۲	-	-	۰۲/۳
وجود کثرت منابع اعتباری طرح ها تا چه میزان برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۴۳	۹/۲۴	۶۲	۸/۳۵	۶۸	۳/۳۹	-	-	۲۲/۳

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

وجود دستگاه های اجرایی موازی جهت اجرای طرح ها تا چه حد برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۴	۳/۲	۲۴	۹/۱۳	۱۴۵	۸/۸۳	–	–	۲۲/۴
واگذاری برخی طرح ها و پروژه‌ها به دستگاه هایی که توان اجرای آن را ندارند تا چه حد برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۳۱	۹/۱۷	۴۸	۷/۲۷	۹۴	۴/۵۴	–	–	۴۹/۳
با توجه به اینکه برخی دستگاه های اجرائی می‌توانند اعتبارات را برای سال آینده نگه دارند این مسئله تا چه حد برتأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۲۱	۱/۱۲	۴۵	۲۶	۱۰۶	۳/۶۱	۱	۶/۰	۶۳/۳
عدم کفایت قوانین و مقررات طرح های تملک سرمایه‌ای تا چه حد بر تأخیر اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای تأثیرگذار می‌باشد	۳۸	۲۲	۵۵	۷/۳۱	۷۹	۷/۴۵	۱	۶/۰	۳۷/۳

با توجه به اینکه عامل نارسائی قوانین و مقررات دارای ۱۰ گویه است لذا نمره انها از این بعد می‌تواند از ۱۰ (کمترین تأثیر) تا ۵۰ (بیشترین تأثیر) در نوسان باشد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که نمره پاسخگویان از این بعد از ۱۹ تا ۴۷ د رنوسان می‌باشد. میانگین نمره پاسخگویان از این عامل ۳۴/۹ است که در حد نسبتاً زیاداست میزان - بدست آمده از آزمون کالموگروف- اسمیرنوف ۱/۰۷ است که نشانگر توزیع نرمال داده هاست جدول ۱۵ نشانگر این نتایج است.

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

جدول۱۵: حداقل، حداکثر، میانگین و نمره پاسخگویان از عامل تأثیر نارسائی قوانین و مقررات بر اجرای طرح ها

شاخص	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	میزان Z	سطح معنی‌داری sig
مقدار	۱۹	۴۷	۹/۳۴	۵۹/۵	۰۷/۱	۲۱/۰

تشخیص این مسئله که از نظر مدیران، معاونین، ذی حسابان و کارشناسان فنی دستگاه های اجرائی کدامیک از عوامل ۵ گانه تأثیر بیشتری بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای دارد بسیار حائز اهمیت است چرا که با تشخیص این مسئله می‌توان نسبت به اولویت بندی و برنامه ریزی در جهت جلوگیری از تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای اقدام نمود.

برای بررسی این مسئله نیاز به مقایسه زوجی عوامل است که توسط آزمون تی با تصحیح بونفرونی انجام می پذیرد. اما این آزمون زمانی امکان پذیر است که تعداد گویه‌های عوامل یکسان باشند. با توجه به اینکه تعداد گویه‌های عوامل پنج گانه یکسان نیست نمره پاسخگویان در هر عامل به تعداد گویه‌های همان عامل تقسیم می کنیم تا میانگین یک گویه برای هر عامل محاسبه و قابل مقایسه باشد.

با این توضیحات به نتایج حاصل از این آزمون پرداخته می‌شود که به شرح زیر است:

۱- نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که از نظر افراد مورد بررسی نارسائی در تأمین اعتبار و منابع بیشترین تأثیر را بر تأخیر در اجرای طرح ها دارد (با میانگین نمره ۴/۰۲). این میانگین با میانگین تمامی عوامل دیگر تفاوت معنی‌دار دارد.

۲- سه عامل: سوء مدیریت (با میانگین ۳/۷۹) ، سیستم نظارت ناکارا و غیر اثر بخش (با میانگین ۳/۷۲) و وابستگی سیاسی (با میانگین ۳/۷) نسبت به عامل اعتبار تأثیر کمتر و نسبت به عامل نارسائی در قوانین و مقررات (با میانگین ۳/۴۹) تأثیر بیشتری در تأخیر در اجرای طرح ها دارد این سه عامل با هم تفاوت معنی‌داری ندارند .

۳- نارسائی در قوانین و مقررات با میانگین ۳/۴۹ کمترین تأثیر را بر تأخیر در اجرای طرح ها دارد و با چهار عامل دیگر تفاوت معنی‌دار دارد. جدول ۱۶ نشانگر این نتایج است.

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

جدول۱۶: مقایسه زوجی عوامل تأثیرگذار بر تأخیر در اجرای طرح ها

عامل	میانگین	وابستگی سیاسی	سیستم نظارت ناکارا و غیراثربخش	نارسائی در تامین اعتبار	سوء مدیریت و کوتاهی کافرمایان	نارسائی در قوانین و مقررات
وابستگی های سیاسی	۷/۳	-	۶۸/۰	۰۰۰/۰ *	۰۶/۰	۰۰۰/۰*
سیستم نظارت ناکارا و غیر اثربخش	۷۲/۳	-۴۱/۰	-	۰۰۰/۰*	۰۷/۰	۰۰۰/۰*
نارسائی در تامین اعتبار و منابع مالی	۰۲/۴	-۶۵/۶ *	- ۸۶/۶ *	-	۰۰۰/۰*	۰۰۰/۰*
سوء مدیریت و کوتاهی کارفرمایان	۷۹/۳	-۹/۱	-۸/۱	۴۷/۸*	-	۰۰۰/۰*
نارسائی در قوانین و مقررات	۴۹/۳	۷۲/۴ *	۶	۳/۱۷*	۲۲/۱۰*	-

* ارقام زیر قطر میزان تی و ارقام بالای قطر سطح معنی‌داری است *sig

بحث و نتیجه گیری:

تحقیق حاضر با هدف شناسایی علل عمده تاخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای در استان فارس انجام شده است. در این راستا نگرش ۱۷۳ نفر از مدیران، معاونین، ذیحسابان و کارشناسان فنی دستگاه های اجرای استان فارس در مورد علل عمده تأخیر در اجرای این طرح ها بررسی شده است که نتایج حاصل به شرح زیر می‌باشد.

- از نظر افراد مورد بررسی عامل وابستگی‌های سیاسی بر تأخیر در اجرای طرح ها تملک دارائی‌های سرمایه‌ای اثرگذار می باشد بطوری که میانگین نمره آنها از طیف ۸ گویه‌ای لیکرت ۲۹/۶ است که بیش از میانگین نمره طیف یعنی ۲۴ است و با آن تفاوت معنی‌دار دارد. این نتیجه با نتیجه تحقیق آپولت و علی نتو (۲۰۱۰) هم خوانی دارد. در این عامل بکارگماردن مدیران کم تجربه، تمایلات نمایندگان مجلس و مدیران دستگاه های اجرائی و وجود مشکلات و معضلات اجتماعی بیشترین تأثیر را بر تأخیر در اجرای طرح ها دارند.

- از نظر افراد مورد بررسی سیستم نظارت ناکارا و غیر اثربخش بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای مؤثر می باشد. بطوری که میانگین نمره انها از طیف ۵ گویه‌ای که برای سنجش این عامل در نظر گرفته شده بود ۱۸/۶ است که بیش از میانگین نمره طیف یعنی ۱۵ بوده و با آن تفاوت معنی‌دار دارد. این نتیجه با نتایج تحقیقات مبارک و همکاران (۲۰۰۸)، هوی و همکاران (۲۰۰۸)، آصف و الحجی(۲۰۰۴)، آپولت و علی نتو (۲۰۱۰)، سیوان و سون (۲۰۰۶)،تامی و همکاران (۲۰۰۹)، اشتها ردیان و همکاران (۱۳۸۹) و آقا قلی زاده (۱۳۸۸) همخوانی دارد. از نظر افراد مورد بررسی ضعف مهندسین ناظر در

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

نظارت بر اجرای طرح ها و عدم حضور انها در محل کار عمده ترین مؤلفه های این عامل هستند.

- مدیران، معاونین، ذیحسابان و کارشناسان فنی معتقدند که نارسائی در تأمین اعتبارات و منابع مالی بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای اثرگذار است بطوری که میانگین نمره انها از طیف ۱۲ گویه‌ای که برای سنجش این عامل در نظر گرفته شده بود ۴۸/۲ است که بیش از میانگین نمره طیف یعنی ۳۶ می‌باشد و با آن تفاوت معناداری دارد.

این نتیجه با نتایج تحقیقات : آصف و الحجی (۲۰۰۴)، سیوان و سون (۲۰۰۶)، آپولت و علی نتو (۲۰۱۰)، تامی و همکاران (۲۰۰۹) حقانی ودیگران(۱۳۹۰) و مبارک و همکاران (۲۰۰۸) همخوانی دارد. در این عامل مؤلفه های: عدم وجود نقدینگی، گرانی مصالح، ماشین آلات و وسائل مورد نیاز، عدم تخصیص به موقع اعتبارات، ضعف پیمانکاران از نظر مالی و تجهیزات، عدم اختصاص اعتبارات مورد نیاز پروژه ها در سال های بعد، عدم پیش بینی برآورد صحیح در طرح اولیه تأثیر بیشتری در تأخیر در اجرای طرح ها دارند.

- نتایج حاکی از آن است که سوء مدیریت و کوتاهی کارفرمایان بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای اثرگذار است. بطوری که میانگین نمره پاسخگویان از طیف یعنی ۲۷ بیشتر بوده و با ان تفاوت معنی‌دار دارند. این نتیجه با نتایج تحقیقات: آصف و الحجی(۲۰۰۴)، مبارک و همکاران (۲۰۰۸)، بن محمد (۲۰۱۰)، سیوان و سون (۲۰۰۶)، تامی و همکاران (۲۰۰۹)، اشتهاردیان و همکاران (۱۳۸۹) و عادلی و چاغروندی (۱۳۹۰) همخوانی دارند. در این عامل مؤلفه های مشکلات ناشی از افزایش تورم و نقدینگی در جامعه، ضعف مطالعات اولیه طرح ها، پایین بودن توان فنی و تخصصی دستگاه های اجرائی ، و عدم انتخاب درست و صحیح مکان اجرای پروژه از تأثیر بیشتری بر تأخیر اجرای طرح ها برخوردارند.

- عامل نارسائی در قوانین و مقررات بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای مؤثر بوده بطوری که میانگین نمره آنها از طیف ۱۰ گویه‌ای که برای سنجش این عامل در نظر گرفته شده است ۳۴/۹ است که بیش از میانگین نمره طیف (۳۰) بوده و با آن تفاوت معناداری دارد. این نتیجه با نتایج تحقیق های آصف و الحجی (۲۰۰۴)، تامی و همکاران (۲۰۰۹)، اشتهاردیان و همکاران (۱۳۸۹) و عادلی و چاغروندی(۱۳۹۰) همخوانی دارد. در این عامل مؤلفه های : واگذاری طرح ها و پروژه‌ها به دستگاه های اجرایی که توان اجرای آنرا ندارند و عدم مبادله موافقنامه در زمان مقرر قانونی بیشترین تأثیر را در تأخیر اجرای طرح ها و پروژه‌ها دارند.

- نتایج تحقیق همچنین حاکی از آن است که از نظر افراد مورد بررسی عامل نارسائی در تأمین اعتبار و منابع مالی بیشترین تأثیر و نارسائی در قوانین و مقررات کمترین تأثیر را در تأخیر در اجرای طرح ها دارند. این در حالی است که سه عامل وابستگی سیاسی، نظارت ناکارا و غیر اثربخش و سوء مدیریت و کوتاهی کارفرمایان از عامل نارسائی در تأمین اعتبار تأثیر کمتر و از عامل نارسائی در قوانین و مقررات تأثیر بیشتری در تأخیر در اجرای طرح ها دارند. این سه عامل تأثیر یکسانی بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی‌های سرمایه‌ای دارند.

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

محدودیتهای تحقیق

۱- عدم انتشار منظم و به موقع اطلاعات پیرامون عملکرد طرح های تملک دارائی های سرمایه ای

۲- عدم انتشار منظم و به موقع گزارشات نظارتی در خصوص طرح های تملک دارائی های سرمایه ای

۳- به دلیل اینکه پژوهشگر از کارمندان دیوان محاسبات (یکی از دستگاه های نظارتی) بوده و کارکنان دستگاه های اجرایی پرسشنامه های ارسالی را ابزاری برای جمع آوری مستندات تخلفات احتمالی دستگاه قلمداد و از تکمیل و ارائه پرسشنامه خودداری نموده اند لذا محقق برای توزیع و جمع آوری پرسشنامه با مشکل مواجه بوده است.

پیشنهادات

پیشنهادات کاربردی:

با توجه به نتایج بدست آمده از این مطالعه ، مدیران استان برای جلوگیری از تأخیر در اجرای طرح ها تملک دارائی‌های سرمایه‌ای لازم است موارد ذیل را مد نظر قرار دهند:

*** با توجه به اهمیت تأمین منابع مالی در نتایج حاصله، باید مدیران بیش از همه به رفع نارسائی های مالی و اعتباری اقدام نمایند.در این راستا موارد ذیل پیشنهاد میگردد:**

- در بخش تأمین منابع مالی، برآورد اولیه اعتبارات به طور دقیق با کمک کارشناسان مرتبط با طرح های تملک دارائی های سرمایه ای به ویژه برای مواجه نشدن با موانع مالی پیش رو، دارای اهمیت بسزایی می باشدو استفاده از ابزار مناسب تحلیل حساسیت که با توجه به ابهامات پیش رو به برآورد هزینه می پردازد و نیز بکارگیری مفاهیم ارزش زمانی پول با توجه به نرخ تورم و نرخهای مناسب بهره بهترین برآورد را از هزینه های اجرا بعمل آورد. تلاش در جهت محقق شدن اعتبار طرح هاو اختصاص منابع مورد نیاز، آن هم به طور کامل و در زمان قانونی و لازم، گام مؤثر بعدی در این راستا خواهد بود. ضرورت تأمین نقدینگی پس از تخصیص اعتبارات و به صورت صد در صد، به اجرای طرح ها در موعد مقرر کمک خواهد نمود. در کنار این عوامل، ثبات قیمت ها به ویژه در مصالح،دستمزدها و هزینه ماشین آلات ، همچنین استفاده از پیمانکاران دارای تمکن مالی و تجهیزاتی در جلوگیری از تأخیرات طرح ها بسیار اثربخش خواهند بود. با عنایت به اینکه غالب طرح های مشمول تأخیر ، طرح های بزرگ بوده که اتمام آنها طی چند سال به طول می انجامد ضرورت دارد تدابیر لازم برای تأمین اعتبارات مورد نیاز آنها در سال های بعد اتخاذ گردد.

*** در عامل وابستگی سیاسی که از عوامل اثرگذار در تصمیم گیریها می باشد توجه به نکات ذیل حائز اهمیت می باشد:**

نظر به اینکه مصرف به موقع ، بجا و کارشناسانه اعتبارات طرح ها مستلزم دارا بودن مدیریتی توانمند و آگاه به موضوعات مرتبط با آن می باشد، مدیران کم تجربه، به ویژه در نقاط محروم بکارگیری نشود.

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

آن چه که در بعضی مناطق مشاهده می شود وجود لابی های سیاسی و تأثیر آن بر خط مش گذاری و تصمیمات است. این امر موجب اختصاص منابع به پروژه هایی خاص گردیده و اجرای سایر طرح ها را با مانع و در نهایت با تأخیر روبرو می سازد. لذا دوری جستن از چنین منافذی برای اتخاذ تصمیمات قانونی و منصفانه برای طراحی و اجرای بهتر پروژه ها، ضرورت دارد.

بدیهی است اجرای طرح ها در هرمنطقه ممکن است با معضلات و مشکلات اجتماعی مربوط به آن منطقه مواجه باشد که لازم است مسئولین با رایزنی های مقدماتی پیش از شروع طرح ها و ارزیابیهای دقیق از جوانب امر، از بروز آسیب های احتمالی که ممکن است اجرای طرح ها را در آینده با تأخیر مواجه سازد پیشگیری‌نمایند.

*** اگر چه عوامل ذکر شده در این مطالعه به زعم خود آثار فراوانی بر تأخیر در اجرای طرح های تملک دارائی های سرمایه ای دارند لیکن عاملی که بتواند اجرای صحیح و منظم آنان را به دنبال داشته باشد نظارت صحیح بر اجرای طرح ها بوده که با توجه به نتایج این تحقیق، استفاده** از مهندسین ناظر قوی و کارآمد برای نظارت بر طرح ها و پروژه ها و حضور مستمر ناظران درمحل اجرای طرح از عواملی هستند که در کاهش تأخیر اجرای طرح ها و پروژه ها مؤثر می باشند.

*** از جمله موارد بررسی شده در این مطالعه مدیریت ناصحیح در بخشهای مختلف بوده که بر تأخیرات حادث شده در طرح های تملک دارائی های سرمایه ای مؤثر بوده که در این راستا موارد ذیل می تواند تأخیر در اجرای طرح ها را کاهش دهد:عدم وجود مکانیزم ارزیابی عملکرد اجرایی و عملیاتی مانع از تداوم مدیریت غیر کارآمد طرح ها می شود ضمن آنکه در صورت تعریف چنین مکانیسمی ابزارهای سنجش عملکرد وجود ندارند تا عوامل قابل کنترل از عوامل بیرونی و غیر قابل کنترل جدا شده و مدیران با عملکرد نامطلوب را کنار گذاشت.**مدیریت قیمتها به ویژه در سطح کلان و ملی و جلوگیری از تورم فزاینده برای حل مشکلات ناشی از این امر که موجبات تغییر قیمتها و در نهایت بروز مشکلات مالی برای کارفرمایان و پیمانکاران را به دنبال دارد در این زمینه مؤثر می باشد.

انجام مطالعات اولیه دقیق و قوی برای طرح های تملک دارائی های سرمایه ای از نقاط قوت یک طرح یا پروژه بوده که معضلات و موانع پیش روی آن را در آینده به حداقل می رساند. این امر مستلزم افزایش توان فنی و تخصصی دستگاه های اجرایی از طریق استخدام کارشناسان کارآمد می باشد.

*** تدوین مقرراتی شفاف و قابل اجرا و مهم تر از آن اجرای صحیح آن در جلوگیری از تأخیرات طرح ها و پروژه ها مؤثر می باشد. با توجه به مطالعهٔ حاضر در عامل نارسایی در قوانین و مقررات موارد ذیل می تواند مدنظر قرار گیرد:**

با مبادله به موقع موافقتنامه‌ها که مجوزی قانونی و با اهمیت برای شروع و اجرای طرح در سال مالی می باشد موجبات تسریع در اجرای طرح های تملک دارائی های سرمایه ای فراهم گردد. در این راستا می توان

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

مقرراتی تدوین نمود که طرح ها و پروژه‌ها به دستگاه های اجرایی که توان اجرای آنرا ندارند واگذار نگردد. لذا پیشنهاد می گردد مدلی طراحی شود تا مجلس با توجه به تغییرات در شرایط محیطی و پیرامونی بطور مستمر به پایش و اصلاح مقررات اقدام نماید.

پیشنهادات برای تحقیقات آتی:

- نظر به اینکه در پژوهش فوق **نارسائی های مالی و اعتباری** مالی بیشترین تأثیر را در تأخیر در اجرای طرح ها دارند این موضوع نیازمند بررسیهای دقیق تری به جهت یافتن راهکارهایی برای رفع این نارسایی در استان می باشد.

- از جمله موارد مهم و مؤثر بر تأخیر در طرح های تملک، تعریف و ایجاد پروژه های جدید بوده که در این تحقیق مورد واکاوی قرار نگرفته و لازم است در مطالعات آینده مورد توجه بیشتر قرار گیرد. توضیحاً اینکه چنین پروژه هایی از یک سو موجب کاهش منابع برای دیگر پروژه ها گردیده و از سوی دیگر اجرای خود آنها (بویژه به جهت تأمین منابع مالی) با تأخیر مواجه می شود.

- بررسی استراتژیهای مربوط به سازمانهای متولی طرح های تملک دارئیهای سرمایه ای و تدوین دستورالعمل ها و بخشنامه های متناسب با آنها.

- بررسی مرتبط و متناسب بودن انجام طرح تملک دارائی های سرمایه ای با اهداف و وظایف دستگاه های اجرایی.

تعریف واژه های بکار رفته در سؤالات تحقیق:

وابستگی های سیاسی:

هدف از طرح موضوع وابستگیهای سیاسی تبیین میزان نفوذ و اثرگذاری عوامل تصمیم ساز و مؤثر بر فرایند خط مشی گذاری در زمینه طرح های تملک دارائی های سرمایه ای و ارتباطات سیاسی مؤثر در این راستا بوده است. به نظر الوانی خط مشی عمومی نتیجه و حاصل تصمیمات سیاسی مقامات بالای جامعه در مورد تخصیص و توزیع منابع و امکانات بخش عمومی است. در شکل گیری خط مشی عمومی ، عواملی از قبیل میزان قدرت و نفوذ سیاسی،ارتباط بین گروههای قدرت و و چگونگی از شیوه های مذاکره و سازش، توافق و ارعاب تأثیر می گذارند(الوانی،۱۳۸۰)

نظارت ناکارا و غیراثربخش:

به نظر استونر، نظارت عبارت از فعالیتی منظم است که ضمن آن نتایج مورد انتظار در قالب استانداردهای انجام عملیات معین می‌شود. به عبارت دیگر تلاش منظمی است در جهت نیل به اهداف استاندارد، بازخورد

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

اطلاعات، مقایسه با استانداردهای تعیین شده. (شفیع‌زاده،۱۳۸۳). شفیع‌زاده کارایی و اثربخشی را چنین تعریف می کند:نسبت ستاده ها به نهاده‌ها، مانند نسبت تولید به نیروی انسانی و دیگر منابع. و **اثربخشی** : میزان نیل به اهداف تعیین شده می‌باشد.نظارت کارا معمولاً دارای شاخص ها با ویژگی‌هایی به این شرح است:به هنگام بودن، قابل اطمینان بودن ، معنی دار بودن، هشدار دهندگی، پیش بینی کنندگی .آنچه که در یک محیط نظارتی کارا به چشم می‌خورد، وجود نفع و فایده بیش تر از هزینه آن، مرزهای مشخص و روشن نظارتی، شاخص های منطقی، پویایی و فرهنگ شناسی می‌باشد(شفیع‌زاده،۱۳۸۳). بر این اساس در صورتی که نظارت فاقد شاخص های مورد اشاره باشد از کارایی و اثربخشی لازم برخوردار نخواهد بود.

تامین اعتبار :

مطابق ماده (۷) قانون محاسبات عمومی کشور اعتبار عبارت از مبلغی است که برای مصرف یا مصارف معین به منظور نیل به اهداف و اجرای برنامه های دولت به تصویب مجلس شورای اسلامی میرسد و طبق ماده (۱۸) قانون مذکور تامین اعتبار عبارت است از اختصاص دادن تمام یا قسمتی از اعتبار مصوب برای هزینه معین (قانون محاسبات عمومی ،۱۳۶۶)، که در صورت عدم تأمین آن، منابع لازم برای انجام طرح های تملک دارائی های سرمایه ای که از جمله برنامه های دولت می باشد فراهم نخواهد شد.

سوء مدیریت :

به نظر رضائیان ،مدیریت فرایند به کارگیری موثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه ریزی ،سازماندهی ،بسیج منابع و امکانات ،هدایت و کنترل است که برای دستیابی به اهداف سازمانی و بر اساس نظام ارزشی مورد قبول صورت میگیرد. (رضائیان،۱۳۸۳).نتیجه اینکه کوتاهی مدیران دستگاه های اجرایی به عنوان کارفرما در عدم بکارگیری مؤثر منابع برای دستیابی به اهداف پیش بینی شده حاکی از مدیریت ناصحیح آنان خواهد بود.

نارسایی در قوانین و مقررات:

آنچه که در این مقاله از نارسایی در قوانین برای طرح های تملک دارائی های سرمایه ای، مورد نظر محقق بوده است عمده آن مربوط به تغییر مداوم در قوانین و مقررات مربوط به طرح ها ، عدم شفافیت برخی از قوانین ، عدم کفایت قوانین و مقررات و اثرات آن بر تأخیر در اجرای طرح ها می باشد.

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

منابع و ماخذ:

منابع فارسی

۱-اشتهاردیان،احسانالله،نصر آزادانی،مسعود،صفوی،علیرضا،علیخانی،ابوالفضل، ۱۳۸۹،بررسی علل تأخیر زمان اجرای پروژه های عمرانی شهری با توجه به عوامل پروژه،ششمین کنفرانس بین المللی مدیریت پروژه،تهران.

۲- آقاقلی زاده خیاوی،ایلدار،بررسی علل تاخیر در اجرای قراردادهای پیمانکاری ساخت و نصب[تاریخ انتشار۱۳۸۹/۹/۱۵] " www.eldarvekil.com/articles/۲۲۳۵"[تاریخ دسترسی ۱۳۹۱/۷/۳۰].

۳-الوانی،سیدمهدی، ۱۳۸۰،تصمیم گیری و تعیین خط مشی،چاپ نهم، انتشارات سمت.

۴- توکلی،احمد،۱۳۸۶،با طرح های نیمه تمام چه کنیم؟،پژوهشنامه اقتصادی،شماره۳(پیاپی۲۶)،ص۱۵.

۵-چاغروندی،عبدالحسین،مهدوی عادلی،مهدی،۱۳۹۰،اندر کنش زمان و هزینه انجام پروژه های عمرانی اتمام یافته با تأخیر،اولین کنفرانس ملی عمران و توسعه،زیباکنار.

۶-چاغروندی،عبدالحسین،مهدوی عادلی،مهدی، ۱۳۹۰، شناخت و بررسی عوامل تأخیر و افزایش هزینه ها در انجام پروژه های عمرانی و راهکارهای جلوگیری از وقوع آنها ،اولین کنفرانس ملی عمران و توسعه،زیباکنار.

۷-حاجیوند،شکرالله،کیانیراد،علی،کاظم نژاد،مهدی،۱۳۸۹،بررسی علل تأخیر در زمان اجرای پروژه های کرخه، ششمین کنفرانس بین المللی مدیریت پروژه،تهران.

۸- حقانی،محمود،قربانی،وحید،کلباسی،محمد،۱۳۹۰،شناسایی عوامل تأخیر در پروژه های برق منطقه ای تهران،بیست و ششمین کنفرانس بین المللی برق،تهران.

۹-رضائیان،علی،۱۳۸۳،اصول مدیریت، انتشارات سمت)

۱۰- شفیع زاده،رضا،۱۳۸۳،نظام نظارت و ارزیابی مؤثر، ویژگی‌ها و الزامات ،سومین همایش نظارت کارآمد ـ تیرماه ۸۳.

۱۱- علمداری،محمد،۱۳۸۵،بررسی عوامل مؤثر بر تأخیر طرح های تملک دارائی های سرمایه ای از دیدگاه مدیران،معاونین و کارشناسان فنی دستگاه های اجرایی استان کهگیلویه و بویراحمد،پایان نامه کارشناسی ارشد "مدیریت دولتی" مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی.

۱۲- قانون برنامه و بودجه،۱۳۵۱.

۱۳- قانون محاسبات عمومی ،۱۳۶۶.

۱۴- محفوظی موسوی،سیدحسن،رشیدی نژاد،مسعود،دلاوری،سجاد،محمدی،محسن،۱۳۸۸،بررسی کمّی تأخیرات در پروژه های عمرانی ملی،پنجمین کنفرانس بین المللی مدیریت پروژه،تهران.

۱۵- نژادسبزی،پروانه، بررسی و شناسایی عوامل مؤثر در تأخیر اجرایی پروژه سد مروک،جهاد دانشگاهی واحد استان لرستان[تاریخ انتشار۱۳۸۹/۸/۵] " www.jdlorestan.ac.ir/modules[تاریخ دسترسی ۱۳۹۱/۷/۲۵].

۱۶-نوری،سیامک،فرجی،حمیدرضا،۱۳۸۸،بررسی عوامل تأخیر پروژه های عمرانی و ارائه الگویی جهت کاهش زمان تأخیر،پنجمین کنفرانس بین المللی مدیریت پروژه،تهران.

منابع انگلیسی:

1- Long Le-Hoai, Young Dai Lee, and Jun Yong Lee. 2008.Delay and Cost Overruns in Vietnam Large Construction Projects:A Comparison with Other Selected Countries.

2- M. E. Abd El-Razek; H. A. Bassioni; and A. M. Mobarak. 2008.Causes of Delay in Building Construction Projects in Egypt.

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]

3- MOHD ROSAZUWAD BIN MOHAMAD. 2010.THE FACTORS AND EFFECT OF DELAY IN GOVERNMENT CONSTRUCTION PROJECT (CASE STUDY IN KUANTAN).
4- Mohd Razaki Abdullah, Ismail Abdul Rahman, Ade Asmi Abdul Azis. 2010. Causes of Delay in MARA Management Procurement Construction Projects
5- Murali Sambasivan, Yau Wen Soon. .2006Causes and effects of delays in Malaysian construction industry.
6- Ram Singh. 2009.Delays and Cost Overruns in Infrastructure Projects: An Enquiry into Extents, Causes and Remedies.
7- Ruth Apolot, Henry Alinaitwe, Dan Tindiwensi. .2011An Investigation into the Causes of Delay and Cost Overrun in Uganda's Public Sector Constructio Projects.
8- Sadi A. Assaf, Sadiq Al-Hejji. 2004. Causes of delay in large construction projects.
9- Saleh Al Hadi Tumi. Abdelnaser Omran. Abdul Hamid Kadir Pakir. 2009، CAUSES OF DELAY IN CONSTRUCTION INDUSTRY IN LIBYA.

[Downloaded from danesh.dmk.ir on 2026-11-17]